

Ethische overwegingen en kanttekeningen bij verplichte vaccinatie

Gelet op de actualiteit van het verplicht stellen van het COVID-19-vaccin is het van belang om na te gaan wat de visie van de WHO als hoogste internationale gezondheidsorganisatie hieromtrent is. De WHO heeft op 12 april 2021 middels een beleidsnota ethische overwegingen en kanttekeningen bij verplichte Covid-19-vaccinatie belicht. Deze overwegingen en kanttekeningen kunnen als ethische voorwaarden beschouwd worden alvorens overheden het verplicht stellen van een Covid-19-vaccin implementeren. Daarnaast heeft de WHO een standpuntverklaring afgegeven dat landen en vliegmaatschappijen geen COVID-19-vaccinatie mogen eisen als voorwaarde voor internationale reizen. In dit artikel wordt er kort ingegaan op dit beleidsadvies van de WHO. De focus van dit document ligt op ethische overwegingen en kanttekeningen bij het verplichte COVID-19-vaccinatiebeleid. In Suriname zien we reeds dat Covid-19-vaccinatie verplicht wordt gesteld voor het werken in bepaalde bedrijven en het bezoeken van enkele eethuizen. Het is echter onduidelijk of er bij het maken van dit beleid rekening is gehouden met de in dit artikel genoemde ethische overwegingen.

De WHO begint door te stellen dat vaccinatie een van de effectiefste methoden is om gemeenschappen te beschermen tegen Covid-19. Echter, de onderstaande overwegingen en kanttekeningen moeten allemaal expliciet worden geëvalueerd en besproken middels ethische analyses door regeringen en/of beleidsmakers die het verplicht stellen van een COVID-19-vaccinatie overwegen.

1. Noodzaak en proportionaliteit

Verplichte vaccinatie mag alleen worden overwogen als dit nodig is voor en in verhouding staat tot het bereiken van een belangrijk volksgezondheidsdoel (inclusief sociaaleconomische doel) dat is vastgesteld door een legitieme volksgezondheidsinstantie. Als een dergelijk doel voor de volksgezondheid (bijv. groepsimmunitet, bescherming van de meest kwetsbaren, bescherming van de capaciteit van de acute gezondheidszorg) kan worden bereikt met minder dwingende of indringende beleidsinterventies (zoals educatie en voorlichting), dan zou het verplicht stellen van het vaccin ethisch niet gerechtvaardigd zijn, aangezien het bereiken van volksgezondheidsdoelen met minder beperking van individuele vrijheid en autonomie een gunstiger effect heeft.

2. Voldoende bewijs van vaccinveiligheid

Er moeten gegevens beschikbaar zijn die aantonen dat het vaccin dat verplicht wordt gesteld, veilig is bevonden in de groepen waarvoor het verplicht wordt gesteld. Wanneer veiligheidsgegevens ontbreken of wanneer zij suggereren dat de risico's van vaccinatie groter zijn dan de risico's van schade zonder het vaccin, zou de verplichting ethisch niet gerechtvaardigd zijn, met name zonder redelijke uitzonderingen toe te staan (bijv. bij medische contra-indicaties). Beleidsmakers zouden specifiek moeten overwegen of vaccins die zijn goedgekeurd voor gebruik in noodgevallen (emergency use) of onder voorwaarden voldoen aan de veiligheidseisen, voldoende zijn voor een verplichting. Zonder voldoende bewijs van veiligheid is er geen garantie dat het verplicht stellen

van vaccinatie het doel van bescherming van de volksgezondheid zal bereiken. Ook zouden overheden moeten aangegeven hoe zij garant zullen staan voor personen bij wie er wel vaccin-gerateerde schade is ontstaan.

3. Voldoende bewijs voor de werkzaamheid en effectiviteit van het vaccin

Er moeten gegevens over de werkzaamheid en effectiviteit beschikbaar zijn waaruit blijkt dat het vaccin inderdaad ernstige ziekte voorkomt in de populatie waarvoor het verplicht is gesteld en dat het vaccin een effectief middel is om een belangrijk doel op het gebied van de volksgezondheid te bereiken. Beleidsmakers moeten zorgvuldig overwegen of vaccins die zijn goedgekeurd voor nood- of voorwaardelijk gebruik voldoende bewijs leveren aangaande hun werkzaamheid en effectiviteit om die verplicht te stellen.

4. Voldoende aanbod

Om verplichte vaccinatie in overweging te kunnen nemen, moet de levering van het goedgekeurde vaccin voldoende en betrouwbaar zijn, met gratis toegang voor degenen voor wie het verplicht moet worden gesteld. Dat wil zeggen er mogen weinig belemmeringen zijn die het moeilijk maken voor populaties die getroffen zijn door de verplichting om toegang te krijgen tot het vaccin.

5. Vertrouwen van de gemeenschap

Beleidsmakers hebben de plicht om zorgvuldig na te denken over het effect dat het verplicht stellen van vaccinatie zou kunnen hebben op het vertrouwen van de gemeenschap, en in het bijzonder op het vertrouwen in de wetenschappelijke gemeenschap en het vertrouwen van de gemeenschap in vaccinatie in het algemeen. Als een dergelijk beleid het vertrouwen van de gemeenschappen dreigt te schaden, kan dit blijvende gevolgen hebben voor zowel de acceptatie van vaccins als de naleving van andere belangrijke volksgezondheidsmaatregelen. Er moeten voldoende inspanningen worden geleverd om de bezwaren van de betrokken partijen en relevante belanghebbenden aan te horen en deze te begrijpen. Er moeten verder stappen worden ondernomen om de mensenrechtenverplichtingen na te leven.

6. Ethische besluitvormingsprocessen

Transparantie en stapsgewijze besluitvorming moeten fundamentele elementen zijn van ethische analyses behorende bij de besluitvorming over verplichte vaccinatie. Er moeten redelijke inspanningen worden geleverd om de betrokken partijen en relevante belanghebbenden te betrekken en hun perspectieven te begrijpen. Er moeten stappen worden ondernomen om de mensenrechtenverplichtingen na te leven en kwetsbare groepen niet te discrimineren. Volksgezondheidsinstanties die een verplicht vaccinatiebeleid overwegen, moeten transparante en weloverwogen procedures gebruiken om de ethische kwesties die in dit document worden beschreven te analyseren, inclusief de bewijsdrempel die nodig is voor de veiligheid en werkzaamheid van vaccins om een verplichting te rechtvaardigen.

Verplichte COVID-19-vaccinatie in context

De WHO geeft aan dat COVID-19-vaccins veilig en effectief zijn bij het voorkomen van ernstige ziekte en overlijden. Echter, de aard van de COVID-19-pandemie en het bewijs over de veiligheid, werkzaamheid en effectiviteit van vaccins zijn nog steeds in ontwikkeling, ook met betrekking tot zorgwekkende nieuwe varianten. Daarom zijn de zes hierboven genoemde ethische overwegingen beschreven, zodat ze op elk moment en in elke context kunnen worden toegepast. We kijken hieronder naar de toepassing van deze ethische overwegingen in drie situaties waarvoor verplichte vaccinatie vaak wordt besproken: voor het grote publiek, op scholen en voor gezondheidswerkers.

Algemeen publiek

Bij gebrek aan een voldoende, betrouwbaar vaccinaanbod waarmee elk in aanmerking komende burger kan worden gevaccineerd, zou een verplichting voor het grote publiek geen rekening houden met ethische overweging 4 met betrekking tot voldoende aanbod. Ook als er voldoende en een betrouwbaar vaccinaanbod is, dienen beleidsmakers te overwegen of verplichte vaccinatie van de bevolking noodzakelijk en redelijk is om de beoogde volksgezondheidsdoelen te bereiken (ethische overweging 1). Zelfs als er voldoende aanbod is en verplichte vaccinatie van het grote publiek noodzakelijk wordt geacht, moeten beleidsmakers toch overwegen of deze verplichting het vertrouwen van de gemeenschap kan schaden (ethische overweging 5).

In scholen

Gezien het gebrek aan gegevens over de veiligheid en werkzaamheid van COVID-19-vaccins voor kinderen (ethische overwegingen 2 en 3), zijn COVID-19-vaccins nog niet goedgekeurd voor kinderen. Daarom is vaccinatie op dit moment ethisch niet verantwoord als voorwaarde om naar school te gaan. Zodra dergelijke gegevens beschikbaar zijn en er voldoende bewijs is voor veiligheid en werkzaamheid in deze populatie, zullen beleidsmakers moeten overwegen of het verplicht stellen van vaccinatie als voorwaarde om naar school te gaan noodzakelijk en redelijk is om de volksgezondheidsdoelstellingen te bereiken (ethische overweging 1) en of dit het vertrouwen van de gemeenschap zou kunnen schaden (ethische overweging 5). In Suriname is vaccinatie tegen de virussen die een aantal ziekten veroorzaken (bijv. polio, mazelen, bof, rubella) een voorwaarde om naar school te gaan. Echter, het verplicht stellen van routinematige pediatrische vaccins verschilt in veel opzichten van vaccins die zijn goedgekeurd voor gebruik in noodgevallen, waaronder het relatief beperkte en evoluerende bewijs voor COVID 19-vaccins, naast onzekerheid over groepsimmunitet en nieuwe SARS-CoV-2-varianten in de context van COVID -19.

Gezondheidswerkers

Verplichte vaccinatie wordt misschien het vaakst besproken in de context van gezondheids- en sociale zorg, met name wanneer gezondheidswerkers direct contact hebben met populaties met een hoog risico op infectie of ernstige ziekte of overlijden als gevolg van COVID-19. Bovendien lijkt verplichte COVID-19-vaccinatie bijzonder aannemelijk voor gezondheidswerkers, aangezien vaccinatie van deze populatie als noodzakelijk kan worden beschouwd om de continuïteit van het

gezondheidssysteem te waarborgen (ethische overweging 1) en omdat gezondheidswerkers vaak worden aangemerkt als een prioriteitsgroep voor vaccinatie, wat betekent dat er meer kans is dat er voldoende aanbod is om aan de behoeften van deze populatie te voldoen (ethische overweging 4). Of een verplichte vaccinatie voor gezondheidswerkers noodzakelijk en billijk is (ethische overweging 1) en het vertrouwen niet zou schaden (ethische overweging 5) kan afhangen van de lokale gemeenschap en moet wetenschappelijk worden onderzocht voordat verplichte vaccinatie voor deze populatie wordt overwogen.

Conclusie

Overheden en/of beleidsmakers moeten argumenten gebruiken om vrijwillige vaccinatie tegen COVID-19 aan te moedigen voordat verplichte vaccinatie wordt overwogen. Er moeten inspanningen worden geleverd om het voordeel en de veiligheid van vaccins aan te tonen voor een zo groot mogelijke acceptatie van vaccinatie. De in dit artikel genoemde ethische overwegingen en kanttekeningen moeten expliciet worden besproken en aangepakt door middel van ethische analyse wanneer wordt overwogen of verplichte COVID-19-vaccinatie een ethisch verantwoorde beleids optie is. En net als bij andere volksgezondheidsbeleidsmaatregelen moeten besluiten over verplichte vaccinatie worden genomen op basis van het beste beschikbare bewijsmateriaal en die besluiten moet door legitieme volksgezondheidsautoriteiten worden verstrekt op een wijze die transparant, eerlijk en niet-discriminerend is en waarbij de inbreng van de betrokken partijen wordt meegenomen.

U kunt het volledige artikel hier downloaden:

<https://www.who.int/publications/i/item/WHO-2019-nCoV-Policy-brief-Mandatory-vaccination-2021.1>

Indira Mangal-Madhuban MSc.